

Η ΑΘΗΝΑΪΣ.*

Α'.

Σκοπὸς τῆς πραγματείας ἡμῶν ταύτης ἔσται ἡ ἐπισυνόψις μιᾶς δελίδος τῆς προγονικῆς ἡμῶν ιστορίας κατὰ τε τὸν τέταρτον τελευτῶντα καὶ τὸν πέμπτον ἀρχόμενον μετὰ Χριστὸν αἰῶνα.

Φέρε ἤδη στραφῶμεν ὀπίσω δέκα καὶ πέντε καὶ ἑπὶ πρὸς αἰῶνας καὶ μεταδῶμεν ἐπὶ πτερύγων ἀνέμων εἰς τὰς λιπαράς, ἰοστεφάνους, αἰοιδίμους, Ἑλλάδος ἔρεισμα, τὰς κλεινὰς Ἀθήνας, πρὸς ἃς ἡ ἀγάπη κατεῖχεν ἀπὸ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξανδρου σύμπαντα τὸν πεπαιδευμένον τῆς Ἑλλάδος κόσμον, τὰς Ἀθήνας ἐκείνας, ὧν τὸ δαιμόνιον, μόνον ὁ τὸ πνεῦμα μεταρσιωθεὶς ἠδύνατο νὰ ἐννοήσῃ.

Οἷα πραγμάτων ἀλλοιώσις! Ὁ χρόνος, ὅστις χειμάρρου δίκην τὰ πάντα παρασύρει καὶ τὰ πάντα παραφέρει, κατέστησε καὶ τὴν ἐπιφανῆ ἐκείνην πόλιν χωρίον ἄμαχον καὶ ἄσημον, τὸν δὲ περιφνημον ἐκείνων τῶν Ἀθηναίων λιμένα, καλυδοστάσιον ἀλιέων!

Αἱ Ἀθῆναι πρὸ καιροῦ εἶχον ἀποβάλλει τὸ πάλαι μέγα πολιτικὸν καὶ ἠθικὸν ἀξίωμα· ἀπὸ δὲ τῆς ὑπὸ τοῦ Σύλλα ἀλώσεως καὶ τῆς Γοιθικῆς ἐπιδρομῆς ἔπαθον τὰ πάνδενα. Ἀλλὰ τὸ ἀπαράμιλλον κλέος, δι' οὗ περιεβάλλετο ἡ πρωτεύουσα αὕτη τοῦ ἀρχαίου ἑλληνισμοῦ, τὰ λαμπρὰ μνημεῖα, ὑπὸ τῶν ὁποίων ἐκοσμεῖτο, ἡ εὐλάβεια, ἣν ἐύωζον οἱ πολυάριθμοι εἰσέτι ἔθνικοι πρὸς τὰ Ἑλευσίνια μυστήρια, καὶ ἡ συνειδησις τῆς ὀφειλομένης εἰς τὴν χώραν ταύτην εὐγνωμοσύνης, ἣν εἶχεν ἅπας ὁ ἑλληνικὸς κόσμος, ἀνεδείκνυνον αὐτὴν σεβάστην μὲν εἰς τοὺς ἀρχοντας τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους, ἐπαγωγὸν δὲ εἰς πάντας τοὺς λογίους ἄνδρας, οἵτινες ἐξικολούθουν συρρέοντες ἐνταῦθα. Ἐν γένει δὲ αἱ Ἀθῆναι κατὰ τὸν τέταρτον καὶ πέμπτον ἀπὸ Χριστοῦ αἰῶνα εἶχον φιλολογικὴν μόνον σημασίαν καὶ ἐχρησίμευσαν ὡς τὸ πανεπιστήμιον τῶν ἑλληνοφώνων λαῶν. Αἱ Ἀθῆναι ἦσαν ἀκόμῃ ἡ πόλις, πρὸς ἣν ἐσπευδε μετὰ πόθου ἰδεώδους ἡ διψῶσα παιδείας ἀλλοδαπὴ νεότης, εἰ καὶ ἡ ἐνταῦθα ἐκπαιδεύουσα εἶχε καταντήσει τῶντι ταπεινῇ τις λογομαχία, τῆς ὁποίας τὰ κύρια ἐλατήρια, ἦσαν ἅπλυστος χρηματολογία τῶν διδασκάλων καὶ κομικοτραγικαὶ τῶν διδασκομένων ἐριδες. Οὐχ ἥττον ὅμως ὡς αἱ διηγῆσεις περὶ τῆς καλλονῆς τῆς ἱερᾶς πόλεως τῆς Παλλάδος Ἀθηνᾶς καὶ περὶ τῶν ἀκροατηρίων τῶν αὐτόθι φιλοσόφων δὲν ἄψινον ἥσυχον τὸν σοφιστὴν Λιδάριον ἐν τῇ ἑαυτοῦ πατρίδι, οὕτως ἡ αὐτὴ ἦχη καὶ ἡ αὐτὴ ἐλπίς προσεῖλκυσαν ἐτι βραδύτερον, ἐν ἔτει 429 τὸν νεαρὸν Πρόκλον ἐξ Ἀλεξανδρείας εἰς Ἀθήνας. Τὸ δὲ σπουδάσαι αὐτόθι ἐθεωρεῖτο ὡς εὐτυχία ἐπιφθονος, ἐπιφέρουσα αὐτοδικαίως ἀπανταχοῦ τοῦ κόσμου τιμὰς καὶ θαυμασμόν.

Τοῦτο δ' ἀποδεικνύεται ἐξ ἐπιστολῆς τινος, ἣν ὁ εὐφυνὴς νεοπλατωνικός, κατὰ Γρηγορόδιον, Σινέσιος

ὁ Κυρναῖος, ὁ μαθητὴς τῆς φιλοσόφου Ὑπατίας, ἔγραψεν εἰς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Εὐόπτιον, ὅτε ἦτοι μάλιστα νὰ μεταβῇ εἰς Ἀθήνας·

«Συχνοί, λέγει, παρ' ἡμῖν καὶ ἰδιῶται καὶ ἱερεῖς, »πλαττόμενοί τινες ὄνειρους, οὓς καὶ αὐτοὶ καλοῦσιν ἀποκαλύψεις, εὐκασίν ἔπαρ μοι δώσειν κακόν, »ἂν μὴ τάχιστα τὰς ἱερὰς Ἀθήνας καταλαβεῖν μοι »γέννηται. Ὅσαίς ἂν οὖν ἐντυχεῖν σοι γένοιτο ναυ»κλήρῳ πειραϊκῷ, γράψε πρὸς ἡμᾶς. Ἐκεῖσε γὰρ ἐν»τευξόμεθα ταῖς ἐπιστολαῖς. Ὀνήσομαι δὲ οὐ μόνον »τοῦτο τῆς ἐπὶ τὰς Ἀθήνας ὁδοῦ, τὸ τῶν παρόντων »ἀπληλλάχθαι κακῶν, ἀλλὰ καὶ τὸ μὴκέτι τοὺς ἐκεῖ»θεν ἥκοντας προσκυνεῖν· οἱ μὴδὲν ἡμῶν τῶν θνη»τῶν διαφέρουσιν, οὐκουν εἰς σῦνεδόν γε τῶν Ἀρι»στοτέλους καὶ Πλάτωνος· ἀναστρέφονται δὲ ἐν ἡμῖν »ὥσπερ ἐν ἡμίονοις ἡμίθεοι, διότι τεθέανται τὴν »Ἀκαδημίαν τε καὶ τὸ Λύκειον καὶ τὴν ἐν ἡ Ζήνων »ἐφιλοσόφει Ποικίλιν, νῦν οὐκέτ' οὐδαν ποικίλιν· »ὁ γὰρ ἀνθύπατος τὰς σανίδας ἀφείλετο. Ἐπειτα »ἐκώλυσεν αὐτοὺς ἐπὶ σοφίᾳ μεῖζον φρονεῖν».

Ἀλλ' ὅσῳ δῆποτε ὀλεθρία καὶ ἂν ἀπέβη ἡ παρακμὴ τῶν ἐν Ἀθῆναις σχολῶν, αἱ σχολαὶ αὗται, ἐπειδὴ ἦσαν ἐν τῶν κυριωτάτων καταγωγῶν τῆς περιλιπομένης ἀρχαίας ἑλληνικῆς παιδείας, δὲν ἐστεροῦντο πάσης ἀξίας, ἔνεκα μάλιστα τῶν περιστάσεων, ὑφ' ὧν περιεστοιχίζοντο.

Ναὶ μὲν περὶ σπουδαίων φιλοσοφικῶν συστημάτων καὶ περὶ πραγματικῆς ἐκπαιδεύσεως λόγος δὲν ἐγένετο αὐθις, εἰμὴ ἀπὸ τοῦ τέλους τῆς πέμπτης ἐκατονταετηριδος· ἀλλ' ἐν τούτοις ἐδιδάσκειτο ἡ γλῶσσα, ἡ ἀμίμητος τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Δημοσθένους γλῶσσα, ἐσώζοντο τὰ ὀνόματα τῶν πραγμάτων, διετηροῦντο αἱ ἀναμνήσεις τοῦ παρελθόντος· διδάσκαλοι τε καὶ μαθηταὶ ἐπλανῶντο ἐτι μεστοὶ λατρείας κατὰ τὰς κλιτύας τοῦ σοφοκλείου Κολωνοῦ, ἐπὶ τῆς πρὸ τοῦ Διπύλου πλήρους μνημείων ὁδοῦ τῶν τάφων, ἐν τοῖς ἐλαιῶσι παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Ἰλισσοῦ καὶ ὑπὸ τὰς πλατάνους τῆς Ἀκαδημίας, ἥς ἡ διατήρησις ἦτο ἐξησφαλισμένη διὰ παλαιῶν καὶ νέων κληροδοτημάτων· ἡ δὲ παράστασις αὕτη, δράματος ἀειμνήστου, τελουμένη διὰ λόγων ψιλῶν, ἀλλ' ἐπ' αὐτοῦ τοῦ χώρου, ὅπου τοῦτο εἶχεν ἄλλοτε πράγματι διεξαχθῆναι, καὶ ὑπὸ τὸν αἶθρον αὐτοῦ οὐρανὸν καὶ ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν λαμπρῶν αὐτοῦ μνημείων, ἀκεραίων ἐτι ἰσταμένων, δὲν ἠδύνατο εἰμὴ νὰ ἐξη ἀκαταμάχητόν τινα χάριν καὶ νὰ ὑποτρέφῃ αἰσθήματα, τὰ ὁποῖα δὲν ἦσαν πάντοτε ἀγενῆ.

Οἱ ἄνθρωποι τέλος συνέρρον ἐνταῦθα, ἵνα θαυμάσωσι τὰ μνημεῖα, ἅτινα διετράνουν τὸ πάλαι ποτὲ μεγαλεῖον, καὶ ἵνα ἀκούσωσι τῶν διδασκάλων, οἵτινες οὕτως ἢ ἄλλως δὲν ἔπαυον ἀναμνησκόντες τὸ μεγαλεῖον ἐκεῖνο. Τοιαύτης δ' οὐδὲς τῆς τοπικῆς ἐπικονωνίας μετὰ τῶν πνευμάτων τῆς ἀρχαιότητος, ἡ ἐν Ἀθῆναις σπουδὴ φύσει καθίστατο συνεχῆς τις λατρεία ἡρώων καὶ οἰονεῖ τις μνήσις εἰς τὰ μυστήρια τῆς σοφίας ἐν τῇ πατροπαράδοτῳ αὐτῶν ἐστία. Πᾶς τις βεβαίως δύναται νὰ φαντασθῇ ὁποῖον θελκτικὸν γόητρον πάντα ταῦτα ἐξήσκουν ἐπὶ τῆς καρδίας τῶν νεαρῶν ξένων. Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνός, ὁ μέχρι τοῦ τριακοστοῦ ἔτους τῆς ἡλικίας του σπουδάσας ἐν Ἀθῆναις μετὰ τοῦ φίλου αὐτοῦ Βασί-

*) Διέλεξις γενομένη ἐν τῷ Ἑλληνικῷ Φιλολογικῷ Συλλόγῳ.

λείου, ὁμολογεῖ ὅτι ἡ ἐν αὐτῇ διαμονὴ ἦτο βλαβερά εἰς τὴν χριστιανικὴν νεολαίαν· καὶ ὅμως αὐτὸς ἐκεῖνος μετὰ θλίψεως μεγίστης ἀπεχωρίσθη ἀπ' αὐτῆς. «Οὐδὲν γάρ, ὡς ἔγραψεν, οὕτως οὐδενὶ λυπηρόν, ὡς τοῖς ἐκεῖσε συννόμοις Ἀθηνῶν καὶ ἀλλήλων τέμνεσθαι».

Οὕτω λοιπὸν αἱ Ἀθῆναι ἦσαν ἀκόμῃ περιζήτητον πνευματικὸν τροφεῖον, δυνάμενον ν' ἀνθαμιλλᾷται πρὸς τὰς μεγάλας ἐν Κωνσταντινὶ πόλει Ἀλεξανδρεῖα καὶ Ἀντιοχεῖα σχολάς· ἀλλ' ἡ ἀπομόνωσις καὶ ἀπομάκρυνσις τῆς πόλεως ταύτης τοῦ Περικλέους καὶ τοῦ Πλάτωνος ἀπὸ τῶν ἱστορικῶν ρευμάτων τῆς ἐπὶ νέων ὁδῶν προσδευσάσης ἀνθρωπότητος καὶ ἡ ἀποχὴ ἀπὸ τῶν μεγάλων πνευματικῶν ἀγώνων καὶ ζωτικῶν ζητημάτων, ἅτινα, ἀνεκαίνισαν αὐτήν, κατεδίκασαν τὰς Ἀθῆνας νὰ ἐξακολουθῶσιν ὑφίστάμεναι μόνον ὡς ἱερὸν μουσεῖον τῆς ἀρχαιότητος, νὰ διδάγῃσιν ἄσχημον μόνον φιλολογικὸν καὶ παλαιολογικὸν βίον. Ἐν τούτῳ δὲ ἔγκειται τὸ ἀντίστροφον μέρος τοῦ ἰδεώδους βίου τῶν Ἀθηνῶν, ἡ ἀπονέκρωσις πόλεως ἐπαρχιακῆς, εἰς τὰς παλαιὰς ἀναμνήσεις βεδυθισμένης, ἥτις οὐδενὸς πλεόν μετεῖχε πολιτικοῦ βίου, ἀλλ' ἦτο μόνον ἡ ἀπρηχαιωμένη ἀκαδήμεια ἐπιστήμης παρακαμαζούσης, ἐξ ἧς οὐδεμία ἠδύνατο πλεόν νὰ προέλθῃ ἰδέα ἐκ τῶν τὴν συνείδησιν τῆς ἀνθρωπότητος διακαίουσων καὶ ἀναμορφουσῶν τὸ πνεῦμα τοῦ κόσμου.

Β'

Ἐκ τοῦ «βίου τῶν σοφιστῶν» τοῦ Εὐναπίου γνωρίζομεν διαφόρους διδασκάλους τῶν ἐπιστημῶν ἐν Ἀθήναις κατὰ τὸν τέταρτον ἀπὸ Χριστοῦ αἰῶνα.

ΕΠΙΦΥΛΛΙΣ.

ΠΟΙΚΙΛΗ ΔΙΑΛΕΞΙΣ.

Αἱ πρώται βροχαὶ ἐπῆλθον καὶ οἱ ἐν ταῖς μαγευτικαῖς ἐξοχαῖς ἐναπολειφθέντες θὰ καταλίπωσιν αὐτὰς φέροντες μεθ' ἑαυτῶν τὰς ἀναμνήσεις τῶν συντελεσθέντων καθ' ὅλον τὸ θέρος, τῶν χορῶν, τῶν ἐκδρομῶν, τῶν περιπάτων, τῆς ἀλίσιας καὶ τῆς θήρας, τῶν εὐχαρίστων συναντήσεων καὶ ἐπὶ πᾶσι τῶν μαγευτικῶν τοπίων ἅπερ ἄφῃκαν. Αἱ ἀναμνήσεις δ' αὖται παρά τισι μὲν θὰ ὦσι ζωηρόταται διὰ τοῦτον ἡ ἐκείνον τὸν λόγον, παρά τισι δέ, τοῖς μὴ ῥωμαντικοῖς μάλιστα, ψυχρότεραι, θ' ἀποτελῶσι δὲ τὸ ἀντικείμενον ὁμιλίας μετὰ τὴν εἰς Σταυροδρόμιον ἐπάνοδον κατὰ τὰς πρώτας συναντήσεις ἐν ταῖς αἰθούσαις. Αἱ αἰθούσαι (les salons), αἵτινες καθ' ὅλον τὸ θέρος ἔμενον ἔρημοι πρέπει νὰ εὐτρεπισθῶσι καὶ πρὸς ταῦτα μεγίστη καταβάλλεται φροντίς, διότι ἀλλήθως αὗται φανεροῦσι τὸ φιλοκάλον τῆς οἰκοδεσποίνης, τὴν χάριν αὐτῆς, ἥτις ἐστὶ μᾶλλον διαλάμπει ἐν τῇ φιλοκάλῳ καὶ κομψῇ αὐτῆς αἰθούσῃ κατὰ τὰς ὑποσχάς. Μετὰ τὴν παρασκευὴν τῶν αἰθουσῶν θὰ ὁρισθῶσιν αἱ τῶν ἐπισκεπτέων ἡμέραι καὶ οὕτως

Μεταξὺ τούτων ὑπάρχουσι τινες ὑπὸ τῶν συγχρόνων ζῶν τιμώμενοι ἄνδρες, οἷον Ἰουλιανὸς ὁ Καισαρεύς, ὁ Προαιρέσιος καὶ ὁ Λιδάνιος, ὁ Μουσώνιος, ὁ Αἰδέσιος καὶ ὁ Ἰμέριος. Ἀλλὰ μεταξὺ τῶν ἐπισήμων τούτων ἀνδρῶν δὲν εὐρίσκεται ὁ σοφιστής, οὗτινος ἡ εὐφυὴς θυγάτηρ Ἀθηναῖς περιδλήθη τὸ στέμμα βυζαντινῆς αὐτοκρατείας. Μόνον δὲ διὰ τῆς θαυμασίας λάμπσεως καὶ τῆς φήμης τῆς θυγατρὸς διεσώθη καθόλου παρὰ τοῖς μεταγενεστέροις τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς.

Ὁ εὐτυχὴς οὗτος πατὴρ ἦτο ὁ Λεόντιος. Ὁ Ἀφρικανὸς Ὀλυμπιόδωρος, ὅστις ἐπὶ τῶν αὐτοκρατόρων Ἀρκαδίου καὶ Θεοδοσίου τοῦ Βου ἐτιμᾶτο καὶ ἴσχυε μεγάλως ἐν Κωνσταντινὶ πόλει ὡς ποιητής, ἱστοριογράφος καὶ πολιτικός, διηγῆθη ὅτι κατὰ τινα διαπλουν ἦλθεν εἰς Ἀθῆνας, ὅπου καὶ ἄκοντα ἐπεισε τὸν Λεόντιον ν' ἀνέλθῃ εἰς τὸν σοφιστικὸν θρόνον. Ἀλλὰ τὸ ἔτος, καθ' ὃ τοῦτο συνέβη, μένει εἰσέτι ἄγνωστον. Ὁ Λεόντιος ἀντέτεινε ν' ἀνέλθῃ ἐπὶ τὸν ἐτι περιζήτητον σοφιστικὸν θρόνον, ἥτοι τὴν ἔδραν τοῦ δημοσίου διδασκάλου τῆς Ἑλληνικῆς ὁροτοκῆς, καὶ οὕτω ν' ἀποδεχθῇ τιμὴν, καθιστῶσαν αὐτὸν σχολάρχην τῆς ἐν Ἀθήναις νεολαίας. Ἡ ἀποποίησης αὐτοῦ ἀποδεικνύει ἴσως, ὅτι ἡ ἐν αὐτῷ φιλοδοξία ἦτο κατωτέρα τῆς σωκρατικῆς ἀρετῆς, τῆς μετριοφροσύνης καὶ τοῦ γινῶθαι σαυτόν.

Αἱ περιπέτειαι τοῦ βίου τοῦ Λεοντίου εἶναι ἡμῖν πάντῃ ἄγνωστοι. Οὐδ' ἂν ἦτο ἐκ γενετῆς Ἀθηναῖος γνωρίζομεν. Τὸ δὲ ὄνομα Ἀθηναῖς, ὅπερ ἔδωκεν εἰς τὴν θυγατέρα αὐτοῦ, δεικνύει ἀπλῶς τὴν πρὸς τὰς Ἀθῆνας ἀγάπην του καὶ τὴν πρὸς τὴν πολιοῦχον θεὰν εὐσέβειαν καὶ εὐλάβειαν αὐτοῦ, ὅστις ἀφιέρω-

ἡ μὲν θὰ δέχεται ταύτην τὴν ἡμέραν τῆς ἐβδομάδος ἡ δὲ ἐκείνην. Ἡ δεχομένη δὲ ἐπισκέψεις κατὰ τὴν μίαν ἡμέραν, κατὰ τὰς ἄλλας ποιεῖται τοιαύτας πρὸς τὰς φίλας αὐτῆς. Κατὰ τὰς ἐπισκέψεις δὲ ταύτας, καθ' ἃς γίνεται συνάντησις πολλῶν πολλὰ λέγονται καὶ καινολογοῦνται, τὰ δὲ ἀχαλίνωτα στόματα ἐπιδείκνυνται τότε καίτοι εὐτυχῶς ταῦτα οὐχὶ πολλὰ οὐδ' εὐρύν τὸν κύκλον ἔχοντα.

* *

Ὁ Παῦλος Verlaine εἶναι ἐν τῇ ἡμερησίᾳ διατάξει ἐν Ἀγγλίᾳ, ἐξ ὃς ἐδημσίευσεν κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ποιήσεις τινάς, ἐχούσας ἐκκεντριότητος ὅσας οὐδενὸς τῶν μάλιστα ἐκκεντρικῶν ἀγγλῶν ποιητῶν. Τὰ περιοδικὰ δὲ συγγράμματα συγχάκις δημوسیεουσι ποιήσεις ἢ πεζὰ ἔργα αὐτοῦ. Ἄρτι ἐξητήθη ἡ γνώμη τοῦ συγγραφέως τούτου περὶ τῶν τραγικῶν Ρακίνα καὶ Σαικσπέρου. Ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου ἐξήνεγκε τὴν γνώμην αὐτοῦ διὰ τῆς Fortnighuly Review, δημοσιεύσας ἐν αὐτῇ ἄρθρον, στερούμενον μὲν ἐμβριθείας, προκαλέσας ὅμως τὴν προσοχὴν τῶν Ἀγγλῶν. Ὁ Paul Verlaine, Γάλλος ὢν, ἀπένευμε τὸν στέφανον τῷ συμπατριώτῃ αὐτοῦ ποιητῇ, εἰπὼν ἐν ἄλλαις ὅτι εἶναι ἐκτὸς πάσης συζήτησεως ὅτι ὁ Ρακίνας ὑπέρκειται ταῦ Σαικσπέρου ἐν τῇ ἐξεικονίσει τῆς γυναικός, ἀποκαλύπτων τινὰ τῶν μυστηρίων τῶν μυθίων τῆς φύσεως αὐτῆς. Ἡ θεία ἐμπνευσις τοῦ Σαικσπέρου εἶδε τὴν γυναικα κυρίως ὑποδακνικὴν μορφήν καὶ οὐχὶ προσωπικὴν. Οὕτως ἡ λαϊκὴ Μάκβεθ,

σε τὸ τέκνον του εἰς τὴν Ἀθηνᾶν, τὴν θεάν τῆς σοφίας, καθ' ὃν χρόνον ὁ ἑλληνικὸς ἐθνισμὸς ἔβαινε πρὸς τὸν ἀνῆκεστον αὐτοῦ ὄλεθρον.

Ὁ Λεόντιος δὲν ὑπῆρξεν ἰσως μαθητὴς τινος τῶν διασῆμων ῥητόρων, οἵτινες, ὡς ὁ Προαιρέσιος καὶ ὁ Ἱμέριος, εἶχον περιβάλλει τὴν σχολὴν τῶν Ἀθηνῶν διὰ δόξης καὶ τιμῆς. Ἡ τελευταία αὕτη λαμπρὰ περιόδος τῆς ἑλληνικῆς ρητορείας εἶχεν ἥδη παρέλθει, ὁ δ' ἐπίγονος αὐτῶν — Λεόντιος — ἐπὶ τῆς δημοσίας ἔδρας ἀνῆκεν ἥδη εἰς τοὺς χρόνους τῆς παρακμῆς τῆς ρητορικῆς.

Παῖς ὢν εἶδεν ὁ Λεόντιος τὴν φανταστικὴν καὶ ἀκαρπον ἀντίδρασιν τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουλιανοῦ κατὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ. Νεανίας δὲ ὢν καὶ ἀνὴρ εἶδεν ἐπιταχυνομένην τὴν πτώσιν τῆς Ἑλληνικῆς θρησκείας ἐν ὅλῳ τῷ ρωμαϊκῷ κράτει διὰ τῶν καταδικτικῶν διαταγμάτων Θεοδοσίου τοῦ Α', κατὰ δὲ τὸ τελευταῖον ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ αὐτοκράτορος τούτου, τῷ 395, ἐπῆλθεν ἡ βλαβερὰ ἐπιδρομὴ τῶν Γότθων ὑπὸ τὸν Ἀλάριχον κατὰ τῶν τῆς Ἑλλάδος πόλεων. Τοὺς φοβεροὺς δὲ τούτους ἐργάτας τῆς καταστροφῆς τοῦ ἀρχαίου κόσμου εἶδε πιθανῶς ὁ πατὴρ τῆς Ἀθηνίδος ἰδίους ὁμμασιν ἐν Ἀθήναις. Ἡ ἄλωσις τῆς παλαιᾶς μητροπόλεως πάσης ἑλληνικῆς παιδείας ὑπὸ τῶν λαῶν τοῦ βορρᾶ, καίπερ τελεσθεῖσα διὰ συνθήκης ἀνευ συμφορῶν, ἐσήμαινε τὸ πέρας ἱστορικῆς περιόδου ἐν τῷ βίῳ τῶν Ἑλλήνων. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές ὅτι δὲν ἔπαυσεν ὑφιστάμενον καὶ μετὰ τὴν καταστροφὴν ταύτην τὸ Ἀθηναϊκὸν πανεπιστήμιον, διετηρήθησαν δὲ αἱ ἔδραι τῶν σοφιστῶν καὶ ἡ νεοπλατωνικὴ φιλοσοφία εὗρε μετ' ὀλίγον περιφανῆ ἀρχηγόν, τὸν Ἀθηναῖον Πλούταρχον· ἀλλὰ

κατὰ τοὺς φυσικοὺς νόμους ἤτο πεπρωμένον ἡ ὁσημέραι μείζων παρακμὴ τῶν Ἀθηνῶν, ὡς καὶ τῆς κοσμοκρατείας Ρώμης, ἀφοῦ καὶ ταύτην μετὰ δεκατέσσαρα μόνον ἔτη κατέκτησαν καὶ ἐδήωσαν οἱ αὐτοὶ Γότθοι.

Γ'.

Ὁ Λεόντιος ἐκτὸς τῆς ἐν Ἀθήναις δημοσίας αὐτοῦ θέσεως ἐκέκτετο καὶ ἰδίαν περιουσίαν οὐχὶ ἀσήμαντον κατὰ τὸν Μαλάαν. Οὕτω δὲ πάντως ἤτο ἀνὴρ τῶν εὐυπολήπτων μεταξὺ τῶν πολιτῶν, ὁ δὲ οἰκὸς του εἰς τῶν ἐν τῇ πόλει μάλιστα περιζητῶν. Εἶχε δὲ δύο υἱούς, Βαλέριον καὶ Γέσιον, καὶ μίαν θυγατέρα, νεωτέρα τῶν ἀδελφῶν. Καὶ ἀγνοοῦμεν μὲν τὸ ἔτος τῆς γεννήσεως τῆς ὥραίας Ἀθηναίδος· ἀλλὰ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἐγεννήθη μετὰ τὴν εἰσβολὴν τῶν Γότθων τῷ 400 ἢ 401.

Ἡ λαμπρὰ φύσις τῆς κόρης ἐνεθάρρυνε τὸν πατέρα νὰ παράσχω αὐτῇ τὴν μάλιστα ἐπιμελημένην ἀνατροφὴν. Οἱ Ἕλληνες φιλόσοφοι εὐπρεστοῦντο νὰ παιδεύωσι τὰς ἰδίας αὐτῶν θυγατέρας τὰς ἐπιστήμας ἐκείνας, ὥς αὐτοὶ ἐδίδασκον. Οὕτως ἔπραξαν ὁ μαθηματικὸς Θέων, ὁ τῆς Ὑφατῆς ἐκείνης πατὴρ, ὁ φιλόσοφος Ὀλυμπιόδωρος ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ ὁ Νεοπλατωνικὸς Πλούταρχος ἐν Ἀθήναις.

Ἡ δεῖρα τῶν σπουδῶν νεαρᾶς Ἑλληνίδος τῆς ἀρίστης κοινωνίας τῶν τελευταίων χρόνων τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἤθελε κατασχύνει τὴν σημερινὴν ἡμῶν γυναικεῖαν ἐκπαίδευσιν μάλλον καὶ αὐτῆς τῆς ἀξιολόγου παιδεύσεως τῶν Ἱταλιδῶν τῆς Ἀναγεννήσεως Ἐπειδὴ βάσις αὐτῆς ἦτο ἡ πλουσιωτάτη καὶ τελειω-

σύμβολον φιλοδοξίας, ἡ Δεσδαίμονα, πλάσμα συνεσταλμένον καὶ παθητικόν, ἡ Ὁφελία, νεαρὰ κόρη, καθαρὸν ὄνειρον, εἰςὶ τύποι. Πόσον δὲ διαφέρουσι τῶν γυναικῶν τοῦ Ρακίνα, αἵτινες πᾶσαι εἶνε χαρακτηριστικαί! Ὁ μὲν Ρακίνας κρατεῖ τὴν γυναῖκα ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, ὁ δὲ Σαϊσπῆρος ἐν τῇ κεφαλῇ αὐτοῦ. Ἀμφοτέρω ἔχουσιν αὐτὴν ἐν τῇ καρδίᾳ, ἀλλ' ἀναμφιβόλως ὁ Ρακίνας μᾶλλον ἠγάπησεν αὐτήν.

Ταῦτα ἔγραψεν ὁ Verlaine· ἀλλ' εἴ τις ἐπιθυμεῖ ἀσφαλῆ νὰ σχηματίσῃ γνώμην περὶ τῆς γυναικὸς παρὰ τῷ Σαϊσπῆρῳ ὡς λάβῃ ὡς ὁδηγὸν τὸν μακαρίτην κριτικὸν Taine, ἰδίαν ἔχοντα πραγματεῖαν περὶ τῆς γυναικὸς παρὰ τῷ Σαϊσπῆρῳ.

— Σὺν τῷ ζητήματι τῶν δύο Δουκισσῶν, Κλέωνος Ραγκάβι καὶ Sardou, ὑφίσταται ἐν Παρισίοις καὶ ζήτημα Catulle Mendès καὶ Léoncavallo, καταγγελλαντος τοῦ ποιητοῦ τῆς θεοδώρας τὸν μελοποιὸν τῶν *Médicis* ὅτι τὴν ὑπόθεσιν καὶ ἰδίαν τὴν κυρίαν σκηνὴν τῶν *Pagliacci* ἔλαβεν ἐκ τοῦ δράματός αὐτοῦ *La Femme de Tabarin*. Ἐπὶ τούτῳ δὲ ὁ Catulle Mendès ἀνῆλθε εἰς τὸν σύλλογον τῶν δραματικῶν συγγραφέων, ὅστις ἐξήνεγκεν ἀπόφασιν, ἣν ἀπέριψεν ὁ Léoncavallo καὶ ὁ μέγας ἐκδότης αὐτοῦ Sonzogno. Οὕτως ὁ γάλλος συγγραφεὺς, καθὰ λέγεται, θὰ ἐνγάρῃ τὸν ἱταλὸν ποιητὴν καὶ μελοποιόν. Ὁ τε Catulle Mendès καὶ ὁ Léoncavallo ἐδη-

μοσίευσεν διαφόρους ἐπιστολάς ὑπερασπίζοντες ἑαυτούς, ἄλλοι δὲ τινες ἀνευρίσκουσι τὴν κυρίαν σκηνὴν τοῦ δράματος καὶ ἐν ἄλλοις ἔργοις καὶ ἰδίᾳ ἐν τῷ ἰσπανικῷ δράματι τοῦ Tamayo *Drama Nuovo*.

• •

— Ἀλλ' ἐνῶ ταῦτα γίνονται, τὸ μυθιστόρημα τοῦ Catulle Mendès *La Maison de la Vieille* ἐξαντλεῖται. Ἐκτὸς τοῦ μυθιστορήματος τούτου ἔχουμεν νέα τοιαῦτα *Les Larmes de Mathilde*, ὑπὸ Arsène Houssaye, ἔργον παθητικὸν καὶ σατυρικόν, *Le Cœur et l'Esprit*, ὑπὸ Gustave Goffroy, ἐν ᾧ ἐκτίθενται αἱ συγκρούσεις τοῦ αἰσθήματος καὶ τοῦ λογικοῦ. Ἐτέρα μυθιστορήματα ἐκδοθέντα ἐν Παρισίοις εἰσὶ τὰ ἑξῆς: *Monsieur Cotillon*, ὑπὸ Henry Trabusson, *Fidella*, ὑπὸ Henry Greville, *Fille de Générale*, ὑπὸ Paul Feval.

• •

Ἐξακολουθεῖ τακτικῶς ἐκτυπούμενος ἐν Ἀθήναις ὁ δεῦτερος τόμος τοῦ Εὐριπίδου ὑπὸ Δημ. Βερναρδάκη, ὁ ἀνέκδοτος τῇ Ζωγραφείῳ Ἑλληνικῇ βιβλιοθήκῃ, ἥς τὴν ἐπιστάσιαν ἔχει ὁ παρ' ἡμῶν Ἑλληνικὸς Φιλολογικὸς Σύλλογος. Ἡδὲ ἐκτυπῶνται ἡ *Μήδεια*, ὁ δὲ ὅλος τόμος ὑπερέβη τὸ 35ον τυπογραφικὸν φύλλον. Παρ' ἀνδρὸς οἷος ὁ κ. Βερναρδάκης ἀναμένεται βεβαίως ἔργον σοβαρόν, οὐ μόνον ἐπιδεικνύον πολλὰς κριτικὰς καὶ ἐρμηνευτικὰς σημειώσεις, ἀλλὰ κυρίως καλλιτεχνικάς.

Ο. Α.

τάτη γλῶσσα καὶ φιλολογία, ἣν καθόλου ἐγέννησεν ἡ ἀνθρωπότης.

Γυναῖκες ὡς ἡ Ὑπατία καὶ ἡ Πονύχερρα, ὡς ἡ Ἀθηναῖς, ἡ Ἀσκληπιγένεια καὶ ἡ Αἰδесία, ἀποδεικνύουσι τρανῶς, ὅτι καὶ τὸ γυναικεῖον φύλον ἐκείνων τῶν χρόνων κατώρθωσε νὰ φθάσῃ εἰς μέγαν βαθμὸν παιδείσεως. Ἡ γραμματικὴ, ἡ ρητορικὴ καὶ τὰ μαθηματικά, ἡ μουσικὴ καὶ ἡ ποίησις ἦσαν ἀντικείμενα τῆς μαθήσεως πάσης εὐπαιδεύτου Ἑλληνίδος· καὶ πᾶσα πεπαιδευμένη κυρία ἐν τῇ αὐτῇ τοῦ Βυζαντίου ὥς ἐν τῷ μεγάλῳ πατρικίῳ ἡ διαπρεποῦς ἀνδρὸς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ἠπίστατο τὴν τέχνην τῆς κατασκευῆς λεπτῶν ὑφασμάτων καὶ κεντημάτων χρυσοπλόκων καὶ πορφυροῦσθων. Καὶ ἦσαν μὲν αἱ Ἀθῆναι ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν βασιλίδαν τῶν πόλεων ἡ πρὸς τὰς μεγάλας πόλεις Ἀντιόχειαν καὶ Ἀλεξανδρείαν μικρά· τὶς ἐπαρχιακὴ πόλις, ἀλλ' ἦσαν ὅμως οὐχ ἥττον παλαιαὶ πολυώνυμοι Ἀθῆναι. Ἡ πόλις αὕτη συνῆγεν ἐν αὐτῇ πάντοτε νοήμονα κοινωνίαν ἐν τῇ θαυμασιωτάτῳ ἐκείνῳ τόπῳ τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου. Ἐξ αὐτῆς τῆς ἠθικῆς ἀτμοσφαίρας τῆς Ἀττικῆς ἀνέπνευσεν ἐνταῦθα ἔτι ὁ Ἀθηναῖος στοιχεῖα τῆς κλαδικῆς παιδείσεως, ἡ δὲ καθημερινὴ ἐπικοινωνία μετὰ τῶν ἀριστουργημάτων τῶν μεγάλων καλλιτεχνῶν καὶ δὴ αὐτὴ καὶ μόνη ἡ θεὰ τῆς σεβασμίας Ἀκροπόλεως διεμόρφου πάντως καὶ διέπλαττε πᾶσαν εὐαίσθητον ψύσιν.

Ἐξῶν δ' ἔτι τότε ἐν Ἀθήνας ἐπιφανεῖς εὐπατρίδαι ἐξ οἰκῶν ἀρχόντων ἢ συγκλιτικῶν, οἵτινες ἀνῆγον τὴν ἀρχὴν αὐτῶν ὡς καὶ οἱ σύγχρονοι Ρωμαῖοι, εἰς μέγαν τῆς ἀρχαιότητος γέννη, ὡς ὁ Πλατωνικός Ἡγίας, ὅς διετείνετο ὅτι κατήγετο ἀπὸ τοῦ Σόλωνος. Κατὰ τὸν Ε' ἔτι αἰῶνα ὑπῆρχον πολῖται τινες Ἀθηναῖοι, δυνάμενοι, ὡς εὐεργέται καὶ ἐλευθέριοι Μαικῆναι, ν' ἀνακαλῶσι τοὺς χρόνους Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ, ὡς ὁ Ἀρχιάδας καὶ ὁ ἐκείνου γαμβρός, ὁ πλούσιος Θεαγένης.

Ὁ Λεόντιος δὲν ἐξήρτα ἰδιαζόντως τὴν τιμὴν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν υἱῶν, ἀλλ' ἡ χάριεσσα καὶ εὐφυστάτη θυγάτηρ ἀντήμειβε τοὺς μύθους αὐτοῦ διὰ τῆς λαμπροτάτης ἐπιτυχίας. Ἐν δὲ τοῖς ὕστερον ἔτεσιν ἀπέδειξεν ὅτι οὐδαμῶς εἶχε λησμονήσει τὸν Ὀμηρον. Ἀπήγγελλε δὲ μετὰ τῆς αὐτῆς ἐμπειρίας τὰ χορικά ῥήματα τῶν τραγικῶν ὡς καὶ τὰ ἐξοχώτατα χωρία τοῦ Δημοσθένους καὶ τοῦ Λυσίου· ἠπίστατο νὰ συντάττῃ ὥραιας ἐπιστολάς καὶ ἔμαθε νὰ ἐκφράζηται κατὰ τὸ ἔθος τῶν χρόνων ἐκείνων μετὰ στόμφου ἐν τε τῷ πεζῷ καὶ ἐμμέτρῳ λόγῳ. Ἐδιδάσκετο νὰ λαλῇ πνευματωδῶς καὶ ν' αὐτοσχεδιάζῃ, ὡς τοῦτο ἐπιτηδεύοντο οἱ μαθηταὶ ἐν τοῖς ἀκροατηρίοις τῶν ρητόρων. Ὁ πατὴρ διδάσκων αὐτήν, ὡς σοφιστῆς αὐτός, κυρίως τὴν τέχνην τοῦ λέγειν καὶ γράφειν, ἤτοι τὴν καλλιλογίαν, ἀναπτύσσων αὐτῇ τοὺς θησαυροὺς τῆς ὥραιας τῶν προγόνων ἡμῶν φιλολογίας καὶ βοηθῶν αὐτῇ εἰς τὴν περίτεχνον ἐκφράσιν τοῦ λόγου, ὅστις ἐθεωρεῖτο ὡς τὸ ἀνθος πάσης ἀνθρωπίνης τελειότητος, ἰδίως διὰ τὸν καθηγνητὴν τῆς ρητορικῆς, ἐφρόντιζε συγχρόνως περὶ τῆς ἐγκυκλοπαιδικῆς αὐτῆς παιδείσεως διὰ τῆς διδασκαλίας ψίλων αὐτῷ διδασκάλων. Ἡ φήμῃ τῆς μεγα-

λοφίας καὶ τῆς θαυμασίας σοφίας τῆς Ὑπατίας ἐπλήρου τὰς Ἀθῆνας μέχρι τοῦ ἔτους, καθ' ὃ ἡ τελευταία αὕτη τῆς Ἑλλάδος Μούσα ἔπεσε θῦμα τοῦ φανατισμοῦ τῶν χριστιανῶν τῆς Ἀλεξανδρείας. Τὸ δὲ παράδειγμα αὐτῆς εἶχεν, ὡς εἰκός, ἰσχυρὰν ἐπίδρασιν ἐπὶ τὴν εὐφυῆ Ἀθηναίαν νεανίδα.

Ἀκριδῶς καθ' ὃν χρόνον ἡ Ἀθηνῆς ἐτύγχανεν ἐπιμελεστάτης ἀνατροφῆς ἐδίδασκεν ἐν Ἀθήναις ἐγκωμιαζόμενος ὁ Πλούταρχος, ὅστις κατέσχε τὴν ἔδραν μέχρι τοῦ ἐν ἔτει 431 συμβάντος θανάτου αὐτοῦ.

Οὗτος ἐνέπνευσε καὶ πάλιν ζωὴν τινὰ εἰς τὴν Ἀκαδημειαν καὶ δὴ διὰ τοῦ μυστηριώδους νεοπλατωνισμοῦ, τοῦ τελευταίου τούτου φιλοσοφικοῦ συστήματος τῆς Ἑλλάδος καθόλου, οὐ εἰσηγητῆς ἐγένετο ὁ Πλωτίνος. Ἦδη μετὰ τὰ μέσα τοῦ τέταρτου αἰῶνος τὸ σύστημα τοῦτο εἰσῆχθη καὶ εἰς Ἀθῆνας ὑπὸ τοῦ Ἡπειρώτου Πρίσκου, τοῦ προκατόχου τοῦ Πλουτάρχου.

Ἡ Ἀθηνῆς ἠκροάσατο πιθανώτατα τῆς διδασκαλίας τοῦ Πλουτάρχου περὶ τῆς πλατωνικῆς φιλοσοφίας μετὰ τῆς ἰδίας τοῦ διδασκάλου θυγατρὸς τῆς Ἀσκληπιγενείας. Τὸ ὄνομα τοῦτο εἶναι δι' ἐκείνους τοὺς χρόνους ἐπίσης σημαντικὸν ὡς τὸ τῆς Ἀθηναίδος. Ὁ μὲν Λεόντιος, ὡς ἐφθηνεν εἰπόντες, ἀφιέρωσε τὴν αὐτοῦ θυγατέρα εἰς τὴν θεὰν τῆς σοφίας ἐκ προθέσεως ἐπιδεικτικῶν, ὁ δὲ Πλούταρχος ἀνέθηκεν αὐτὴν εἰς ἐκείνων τῶν ἑλληνικῶν θεῶν, ὅστις παρὰ τῇ Παλλάδι Ἀθηνᾷ κατὰ τοὺς χρόνους μάλιστα τοῦ παρακμάζοντος ἑλληνισμοῦ ἐτύγχανε παρὰ τοῦ εἰς τὴν πατριὸν πίστιν ἐμμένοντος δήμου τῶν Ἀθηναίων τῆς μεγίστης λατρείας. Ἦτο δὲ οὗτος ὁ Ἀσκληπιός, ὃν συνήθως ἀπεκάλουν Σωτήρα. Ὁ ναὸς αὐτοῦ, κείμενος κατὰ τὴν νοτίαν κλιτὴν τῆς Ἀκροπόλεως, οὐδόλως ἦτο κατεστραμμένος τὸν τέταρτον αἰῶνα τελευτῶντα καὶ ἔτι πολὺ ὀψιότερον. Ἐν τῇ αὐτῇ δὲ, ὡς φαίνεται, εἰς τὴν Ἀκαδημειαν ἀνηκούσθαι οἰκίαν, μεταξὺ τοῦ Ἀσκληπείου ἐκείνου καὶ τοῦ ναοῦ τοῦ Διονύσου παρὰ τὸ θέατρον, κατόκουν οἱ Νεοπλατωνικοὶ Πλούταρχος καὶ Συριανός, αὐτόθι δ' ἔζη καὶ ὁ διάδοχος αὐτῶν ἐπὶ τῆς ἀκαδημειακῆς ἔδρας, ὁ εὐφυὴς Πρόκλος, ὁ ἀποθανὼν μόλις τῷ 485. Ἡ δ' Ἀσκληπιγένεια συνεζεύχθη τὸν πλούσιον Ἀρχιάδα καὶ ἐγένετο μήτηρ θυγατρὸς, ἐχούσης τὸ μητρικὸν ὄνομα, ἥτις ἀργότερα ἐγένετο σύζυγος τοῦ προρηθέντος Θεαγένης.

(Ἀκολουθεῖ).

Ν. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ.